

במאמר זה נעסוק בבעיה, שנכון לרגע כתיבת שורות אלו, עדיין בוערת ומרתיחה את הקרקע- בעיית **הבדואים**,
נדבר אודות יחידת קומדו מיוחדת ונסיים בקטע בעניין רביבים.

הבדואים

המאמצים הממשלתיים להגיע להסדר עם הבדואים בנוגע לתביעות בעלות על קרקעות בצפון הנגב ולמעבר ליישובי קבע, עולה ויורד מכותרות העיתונים בשנים האחרונות בהקשר ל- 'כפרים הבלתי מוכרים'. לפי הצפי, תוך כ-15 שנים המדינה תאבד את יכולתה לאכוף את החוק בקרב הבדואים. עם אבדן סמל ריבונות זה, חדירות לבסיסי צבא יתגברו, וחמור מכך- היכולת הבסיסית של ניווד כוחות צבאיים בצורה תקנית תהיה תלויה בשיתוף פעולה ואולי אף בקבלת היתר מצד הבדואים. בנוסף, קיים חשש של חברת הבדואים עם האוכלוסייה הבדואית בסיני וכן חדירה של חוליות 'אל-קעיידה'; זאת אף זאת- יש חשש מהתפתחות קירבה וחיבור (בין היתר הודות לקשרי נישואין) עם החברה הפלשתינית (בעזה ובדרום הר חברון). כל אלו יגבירו את תהליכי האיסלאמיזציה והפלסטיניזציה ועלולים לגרום ליצירת רצף טריטוריאלי מוסלמי שיחתוך ויקטע את שטחה של מדינת ישראל. במקביל, ללא נקיטת צעדים משמעותיים, ככל הנראה, מצבה הסוציו-אקונומי של החברה הבדואית, (שכבר כיום נמצאת בתחתית הסולם) ילך ויחמיר. מעבר להשלכות המוסריות של התדרדרות מעין זו, הדבר יגרור פגיעה חמורה ביציבות האזורית והלאומית. אם כן, ברור שמדובר בבעיה חמורה שיש למצוא לה פתרון הולם בהקדם האפשרי. בעניין זה נזכיר את דברי דוד בן גוריון- "**הנגב הוא אזור התורפה של המדינה ותוחלתה הגדולה.**"

מי הם הבדואים?

הבדואים עברו התאמה למדבר; אם לא בגופם, אז לפחות בתרבותם, שעברה 'אבולוציה' מהירה, תוך יצירת 'התאמות תרבותיות' שיאפשרו שרידתם במדבר. אין זה מפתיע, אם כן, שהשם 'בדואי' נגזר מהמילה 'באדיה' שמשמעותה מדבר.

הבדואים עצמם אינו משתמש בכינוי זה ומכנה עצמו 'ערבי', שכן, לתפיסתם אורח חייהם הוא אורח חייו של הערבי האמיתי הטהור. הם רואים בחצי האי ערב את מולדתם ואת ערש תרבותם, ואת המורשת הבדואית כיסוד התרבות הערבית. הבדואים טוענים, כי הגירות עמם אל מחוץ למולדתם במרוצת שלושת אלפי שנות היסטוריה, וכי מגעיהם עם תרבויות אחרות, לא שינו דבר ממורשתם. אורחות חייו של הבדואי הם בעלי עניין מיוחד עבור היהודים, שכן בני ישראל חצו את המדבר פעמים רבות- החל ביציאת מצרים ומעמד הר סיני, וכלה בספורי חייהם של נביאים כאלו ואחרים. הביטוי המקראי הנודע: "**זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אֲהַבֵּת קְלוּלֹתַיִךְ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה**" (ירמיהו ב', ב') מציג בצורה ציורית את הקשר המכונן בין עם ישראל ובין המדבר. ניתן למצוא קווי דמיון מובהקים בין אורחות חייהם של אבות אבותינו, המשתקפים דרך ראי הדורות, לבין אורח חייו המסורתי של הבדואי. מכאן גם ה"כימיה" והקשרים המיוחדים שהתפתחו בין הבדואים לבין העולים היהודים, עם ראשית הישוב העברי המתחדש.

אורחות חייהם של הבדואים

הבדואים, כפרט וכשבט, רואים את עצמם בני חורין ומאז ומתמיד נלחמו בכל צורה של שלטון כדי לשמור על האוטונומיה שלהם. הכבוד והחופש הם ערכים ראשונים במעלה בחייו של הבדואי וכדי לזכות בהם, במדבר רחב הידיים, מוותרים הבדואים על מנעמי החיים במושבות הקבע. כדברי בתי השירה שאמרה אשתו הבדואית של הח'ליף הראשון לבית אומיה: **"אוהל שתשרוק בו הרוח אהוב עלי מארמון הבנוי לתלפיות... אכילת פת של לחם מדורה אהובה עלי מאכילת הפיתה"** (הנהוגה בכפר ובעיר).

המאפיינים הארעיים שבחיי הבדואים (מיקום גיאוגרפי משתנה, חוסר שלטון מרכזי, אינטראקציה עם גורמים משתנים ועוד) מעוררים צורך חיוני ביצירת סדר פנימי. סדר זה נאסף בזכות מסורות משפחתיות ושבטיות עתיקות וחזקות. השבטים הבדואים, החיים בניתוק יחסי מהמדינה הריכוזית, מתנהלים כמיני-מדינה לכל דבר ולהם מבנה ארגוני וחברתי-שבטי, וכללי התנהגות ומערכת משפט המאפשרים את החיים במדבר. המשפט והחוק התפתחו בחברה של שבטים נודדים, שהתארגנו כחברת לוחמים עקב המלחמות התכופות שפרצו בין השבטים. זהו חוק נוקשה שאינו יודע פשרות, עליו נאמר **'צדק שאינו מלווה בכוח החרב, אינו צדק'**, וכן **'צדק לא יושג אלא בעזרת הפחד'**. במשפט זה רק שני צדדים – תובע ותובע - ושלא כבמערכת השיפוט המקובלת, אין קנסות, אלא תשלום פיצויים והחזר הוצאות והפסדים.

הכפרים הלא מוכרים ותביעת הקרקעות

לפני קום המדינה חיו בנגב כ-70 אלף ערבים בדואים והם ישבו באזור הצפון-מערבי של הנגב והתפרנסו בעיקר מחקלאות, מרעה וגידול מקנה. עד 1948, מוערך היקף האדמות עליהן ישבו הבדואים ואותן ועיבדו, בכ-2-3 מיליון דונם. במהלך המלחמה ב-1948, סולקה מרבית האוכלוסייה הבדואית מן הנגב או נטשה את האזור. לפי הערכות שונות, לאחר המלחמה נותרו בנגב בין 11 ל-18 אלף בדואים.

בעיית הכפרים הבלתי מוכרים נוצרה עם הקמת מדינת ישראל. בתחילת שנות החמישים ריכזה המדינה את הבדואים שנותרו בצפון מזרח הנגב בשטח שבין באר שבע, ערד, דימונה וירוחם, אשר כונה "אזור הסייג". חלק מהבדואים התגוררו בכפרים שהיו קיימים באזור זה עוד לפני קום המדינה, ואת חלקם העביר הממשל הצבאי ממקום מושבם הקודם, שמחוץ לאותו אזור. שבטים שלמים, דוגמת 'אלעזמה' ו-'אלעוקבי', הועברו מאדמותיהם בתואנה של צרכי ביטחון. לא פעם נאמר לשבטים כי המעבר זמני בלבד, למשך שישה חודשים, אך המציאות לימדה כי שבטים שעזבו את מקומם לא הורשו מעולם לחזור אליהם.

הבדואים, כמו יתר האוכלוסייה הערבית בישראל, היו נתונים לממשל צבאי עד שנת 1966. אם כן, התושבים לא הורשו לחזור לאדמות שהחזיקו בהן אך לא ניתנו להם זכויות קניין באדמות החלופיות אליהן הועברו, כך שלמעשה הם עקורים כבר כשישים שנה. יתרה מזו- גם מי שהתגורר באזור הסייג עוד לפני קום המדינה והמשיך להתגורר על אדמתו אחריה, לא זכה להכרה של המדינה בזכויותיו בקרקע.

כמחצית מהבדואים בנגב- כ-90 אלף אזרחים- מתגוררים כיום בשבע העיירות הבדואיות שהוקמו לאחר הממשל הצבאי. המחצית השנייה מתגוררת ב-45 כפרים ויישובים לא עירוניים. עשרה מיישובים אלה נמצאים בהליך של הכרה והסדרה תכנונית, ויתר 35 הכפרים טרם זכו להכרה מצד המדינה ואינם מוסדרים תכנונית או מוניציפלית. תושבי הכפרים הבלתי מוכרים הם במידה רבה אזרחים 'שקופים': זכויות יסוד נמנעות מהם, כפריהם אינם מחוברים לתשתיות של מים, חשמל וביוב, שירותי החינוך הבריאות והרווחה ניתנים להם באופן חלקי ולקוי, והמדינה מסרבת להכיר בבעלותם על הקרקע. אף כי העיירות שהוקמו לבדואים הן בנות עשרים שנה ויותר, הן עדיין חסרות תשתית עירונית וכלכלית ראויה לשמה ונמנות עם היישובים העניים ביותר בישראל. תושבי העיירות סובלים מעוני ואבטלה, השכלתם מועטה, ובריאותם לקויה הן ביחס ליישובים היהודים בישראל והן ביחס ליישובים ערביים אחרים. היישובים מאוכלסים בצפיפות רבה, היות שנבנו בחלקן על אדמות מופקעות שבדואים אחרים טוענים לבעלות עליהן; הדבר מעכב את פיתוחן, שכן בדואים מסרבים להתגורר על אדמות של בדואים אחרים ללא הסכמתם (הדבר עלול לעלות להם בחייהם).

שתי עמדות קיצוניות בנושא הקרקעות:

מחד, בשנת 2000, כתב אריאל שרון מאמר בכתב העת 'קרקע': **"בנגב אנו ניצבים בפני בעיה קשה מאוד: כ-900,000 דונם של קרקעות מדינה לא מצויים בידינו, אלא בידי האוכלוסייה הבדואית. אני, כתושב הנגב, רואה**

את הבעיה הזו יום-יום. זו בעצם תופעה דמוגרפית... מסיבות של חולשה, אולי גם חוסר ערנות מספקת לנושא, אנו, כמדינה, לא עושים דבר כנגד התופעה הזו... הבדואים תופסים שטחים חדשים, מכרסמים ברזרבה הקרקעית של המדינה, ואיש אינו עושה דבר משמעותי בעניין זה". מאידך, כשלוש שנים מאוחר יותר פרסם הפרופ' איסמעיל אבו סעד, בדואי תושב הנגב, מאמר באותו ביטאון, תחת הכותרת "קובלנת הבדואים: איך אפשר להגדיר אותנו כפולשים אם במשך אלפי שנים אנחנו ואבותינו חיים בנגב? רשויות המדינה טוענות כי אין לבדואים בעלות על הקרקע. אבל מה לעשות ומנקודת ראות של נהגים היסטוריים, הבדואים מעולם לא רשמו את הקרקעות או את האדמות שלהם בטאבו. האם עובדה זו יכולה למנוע מהם את הבעלות? בכל הקשור לשאלת הבעלות על הקרקע קיים בעיני הבדואים פרדוקס מסוים. "איך ייתכן", שואלים הבדואים, "שבשנות העשרים והשלושים רכשו קק"ל והסוכנות היהודית אדמות בנגב מידי בעליהן הבדואים, והיום פתאום הם לא בעלים? מה השתנה?... מרחבי הנגב מספיקים לכל הצרכים של האוכלוסייה הישראלית – בהווה ובעתיד. אבל יש בהם גם די מקום למצוא תשובה לצרכים של האוכלוסייה הבדואית. יש למצוא פתרון מוסכם על הבדואים ולא כפייה, שבמסגרתה יחויבו כל הבדואים להתרכז ביישובים עירוניים ולקיים אורח חיים שאינו הולם את מסורתם, את תרבותם ואת תפיסת עולמם".

המדינה מסרבת להכיר בדרישה הבדואית מכמה סיבות: ראשית, אין הוכחות משפטיות מספקות; הבדואים טוענים שהסיבות הן היסטוריות ותרבותיות (רצון להתחמק מגיוס לצבא הטורקי, נגישות נמוכה למנגנון הרישום, רמת השכלה נמוכה, אי ידיעת החוק וכו'). שנית, מדובר בקרקעות שעל פי סוגן לא ניתן לרכוש עליהן בעלות (קרקע 'מואת' = מוות) ולאחרונה- הבדואים היו נודדים ולא יושבי קבע, מה שמשמיט את עצם הטיעון בדבר בעלות על הקרקע.

העימות התחיל בשנת 1971 כחלק מהליך הסדר הקרקעות בנגב הצפוני. עד שנת 1979 הוגשו 3220 תביעות הנוגעות ל 776,856 דונם. עד עתה הוסדרו תביעות המתייחסות ל 18% מהשטח אל מול 12% מהתביעות. כיום מאחורי כל תביעה עומדים צאצאים רבים, דבר שהופך כל אפשרות להגעה להסכם למורכבת עוד יותר. בסוגיה עסקו ועדות וממשלות שונות. דו"ח ועדת גולדברג קבע, כי כל הקרקעות באזור הסייג הן מסוג 'מואת', וכי "אין הבדואים יכולים לרכוש שום זכויות, אפילו מכוח החזקה ועיבוד ממושכים, ולפיכך כל האדמות הן אדמות מדינה". אכזבת הבדואים מדרך הטיפול בהם מחריפה תחושה של ניכור ומביאה לתהליכי פלשתניזציה ואסלאמיזציה. בנוסף לכך תביעות בעלות לא מוסדרות משתקות פיתוח מרחבי, ישראלי ובדואי כאחד. למרות כל האמור לעיל, הוחלט שיש להגיע להסדר הכולל פיצוי 'לפנים משורת הדין', תוך התניית הפיצוי בפינוי הקרקע ומעבר לישוב קבע. בעוד שבשנת 1945 היו 290 מבנים בלתי חוקיים בלבד (מתוכם 236 אוהלים), הרי שכיום יש בנגב מעל 60,000 מבנים בלתי חוקיים, וכל שנה מתוספים אליהם כ- 4000 מבנים נוספים. נתון זה הוא עדות מובהקת לכך שהאכיפה בדרום נכשלה לחלוטין. בהקשר זה ניתן להבין את אימרתו של אליהו נאווי, ראש עיריית באר שבע לשעבר שתיאר את מצב אכיפת החוק בנגב בשנות החמישים: "עד לגדרה יש אלוהים ויש שלטון, מגדרה עד לבאר שבע יש אלוהים ואין שלטון, ואילו מדרום לבאר שבע אין אלוהים ואין שלטון".

ניסיון ממשלתי ליישב את הבדואים

התרבות הבדואים מכאן והופעת עוד ועוד מבנים בלתי חוקיים בצורת 'כפרים בלתי מוכרים' מכאן דחפו את הממשלה לנסות ול'חדש' את שליטתה בשטח. הוחלט ליישב את הבדואים ביישובים מתוכננים בכדי לעצור את ההתיישבות הספונטנית. שבעה יישובים ראשונים תוכננו והוקמו בין השנים 69-96: תל שבע, רהט, ערוער בנגב, כסייפה, שגב שלום, לקיה וחורה. במאי 1986 הוחלט על הקמת יישובים נוספים כחלק ממועצת אבו בסמה: מכחול, ביר הדאג', קצר א-סר, קרינאת, אום בטין, אל סייד, תראבין א-סאנע, דריג'את ומולדה. סה"כ יוקמו 13 יישובים נוספים בנוסף לשבעת הראשונים; ובשנת 2003 הוקצו לכך **9.8 מיליארד ש"ח**. ההחלטה על הקמת יישובי אבו בסמה נועדה להניע תהליך ולא להוות פתרון כולל. התחילו במקום שבו היתה בשלות תכנונית כדי לראות איך הדברים מתפתחים. הביקורת על תכנית זו הובילה בהמשך לדו"ח גולדברג ולכל התהליך שבא בעקבותיו. לסיכום, תהליך העיור הגורף עליו הוחלט מבלי לשתף את הבדואים (ובלי מעורבותם) נכשל בשל מספר סיבות: נושא הקרקעות שלא הוסדר, חוסר חלוקה לחמולות ולשבטים, חוסר בשטח מסביב לבית, תנאי מחיה ירודים וחוסר

במקורות תעסוקה. במצב זה ברור שהבדואי יעדיף להישאר במגוריו הארעיים, בהם הוא משוחרר ממסים וארנונה, ויש אפילו הגירה שלילית מן ה'עיר' אל האוהל. "כשלא משלבים תעסוקה וחינוך כל העסק מדשדש במקום וקורס".

נראה, שלשני הצדדים יש הרבה מה להפסיד כאן; טמינת הראש בחול, התעלמות מהבעיה וניסיון להפיק את המירב במשא ומתן על חשבון הצד שמנגד, מנעו הגעה לעמק השווה ומציאת פתרון במשך שנים ארוכות; ועדת גולדברג (2008) פעלה בנושא, במטרה להביא להסדרתו. בעקבות הוועדה פעל צוות ליישום ההחלטה (מתווה פראוור - 2011); ולאחר מכן הוחלט להביא לממשלה הצעת חוק שתגובש לאחר הליך של 'הקשבה לציבור', והשר בני בגין מונה ל'שר ההקשבה'. הליך ההקשבה הסתיים, והצעת החוק אמורה להיות מוגשת בקרוב. לכל היוזמות והועדות הללו תכלית אחת - להביא את משבר הבדואים בנגב לסופו.

ביר עסלוג האנדרטה במרכז

הקומנדו הצרפתי

אף לא יחידה צבאית צרפתית לחמה כאן. הסיפור מתחיל ב טדי דיפרה (איתן) (1912 - 1971), שהיה מתנדב צרפתי קתולי, אוהב ישראל, סרן בצבא המחותרת הצרפתית במלחמת העולם השנייה. טדי הגיע לארץ והקים פלוגה של לוחמים דוברי צרפתית, שהיו שונים בלבושם ובשפתם מלוחמי הפלמ"ח ילידי הארץ, וזו כונתה לימים "הקומנדו הצרפתי". היחידה פעלה במסגרת הגדוד התשיעי של הפלמ"ח, בחטיבת הנגב, ולחמה במהלך מלחמת העצמאות בשנים 1948 - 1949. היא מנתה כמאה לוחמים דוברי צרפתית, רובם עולים יהודים ממדינות צפון אפריקה, וחלקם נוצרים אוהבי ישראל, שלחמו בצבא צרפת החופשית ובמחתרות האנטי-נאציות בתקופת מלחמת העולם השנייה. לקראת מבצע יואב, ארגן איתן את טובי חייליו לפלוגה, שצורפה אל הגדוד התשיעי בחטיבת הנגב. אנשי הפלוגה היו מצוידים בנשק אוטומטי וחצי-אוטומטי, ורובם בעלי מיומנות וניסיון קרבי. הם חולקו לשתי פלגות, בכל פלגה ארבעה צוותי קומנדו. המפקדים היו קצינים וסמלים בעלי ניסיון והכשרה צבאית. במסגרת הגדוד התשיעי, השתתפה הפלוגה במבצעים יואב וחורב. במסגרת מבצע יואב, באוקטובר 1948, הייתה חלק מן הכוח שפרץ לבאר שבע וטיהר את השטח הבנוי (מבצע משה). במבצע חורב, בדצמבר 1948, השתתפה הפלוגה בקרבות לכיבוש משלטי התמילה על כביש באר שבע-ניצנה וסבלה אבדות כבדות של 15 הרוגים. בסוף שנת 1948 הועסקה יחידת הקומנדו הצרפתי בפעילויות שונות לאבטחת גבולות מרחב הנגב; מארבים, מיקוש צירי תנועה וכדומה. מהלך מלחמת העצמאות עמדה יחידת הקומנדו הצרפתי במספר רב של התקפות-נגד של האויב המצרי. מחצית מאנשי היחידה נפגעו בקרבות, לרבות מפקדה טדי איתן, ורבים מהלוחמים בה נהרגו במהלך הקרבות. לזכר היחידה הוקם בשכונה ג' בבאר שבע "גן הקומנדו הצרפתי". בנוסף מונצחת היחידה גם באנדרטת חטיבת הנגב הסמוכה לבאר שבע, ובמצפור "הקומנדו הצרפתי" הסמוך ליישוב אשלים (משלטי התמילה).

אחד מלוחמיה המפורסמים היה **גד נבון** (לימים הרב הצבאי הראשי);אלוף גד שירת כלוחם בפלוגת הקומנדו הצרפתי בחטיבת הנגב של הפלמ"ח, ומונה לקצין הדת בחטיבה.

רביבים

כבר משנת 1938 ישבו מי שהיו לימים, למייסדי הקיבוץ, בראשון לציון וחיכו לתורם לעלות להתיישבות. הם כללו בוגרי חברות נוער מגרמניה ומאיטליה; עמדו בפניהם שתי אפשרויות: להתגייס לבריגדה היהודית שנלחמה בצבא הנאצי באירופה, או להתבסס כראש גשר בלב הנגב השומם כדי להיאבק בחוקי "הספר הלבן" הבריטי ולהיות בין הגורמים שיקבעו, חמש שנים מאוחר יותר, את גבולה הדרומי של מדינת ישראל. גוש האדמות, נרכש בשנות השלושים בידי הקרן הקיימת לישראל, ביזמת יהושע חנקין ומשה סמילנסקי. קיבוץ רביבים היה אחד משלושה מצפים: גבולות, רביבים ובית אשל, שנועדו לבחון את האפשרויות להתיישבות יהודית בנגב. את המסלול להתיישבות בדרום הארץ החלו קיבוץ נגבה (1939), הקיבוצים רוחמה ודורות (1941), וקיבוץ נירעם (1943). בשנת 1947 הוקמה חלוצה, השכנה הקרובה ביותר, מערבה. "קעאת אלמקבולה" היה השם הערבי של השטח. "קעא" היא מילה ערבית בדואית לבקעה שטוחה, עטורת גבעות. במקום התגוררו בדואים בני השבט אלעזאזמה, שחיו בעיקר על גידול צאן וחקלאות דלה. האגדה הבדואית מספרת על אשת חיל בשם מקבולה, ששלטה בכל הבקעה, וקיבלה את הלוחמים בשוכם מן הקרב כשהיא שרה ורוקדת בפניהם.

ב-1 יולי 1943 עשו שלושה בחורים את דרכם דרומה, על משאית, כשעמם אקדח חבוי בארגז כלים של טרקטור זחל ומחרשה. עם ערב הגיעו לגבעה צחיחה ולרגליה "מערה" ביזנטית חצובה בידי אדם בסלע הגירי. כשבועיים חרשו וסימנו את גבולם. חמישה ימים לאחר מיכן הגיעו למקום עוד שישה אנשים וכעבור כמה ימים - שישה נוספים. במשך תקופה ארוכה שימשה המערה מקום מגורים, חדר אכילה ומקום התכנסות, עד שבנו מן האבנים המקומיות בעזרת סתתי אבן מירושלים, טירה דו קומתית מלבינה בראש הגבעה, מוקפת חומת הגנה. צלילתה של הטירה לאור השקיעות הפכה להיות סמל הישוב. עד שנת 1947 חיו אנשי מצפה רביבים ביחסי שכנות טובה עם הבדואים, תושבי המדבר. הבדואים אף שמחו לקראתם, שכן נוכחות המתישבים היהודיים הביאה לשיפור חייהם. באמצע אותה שנה התחילו להסתכן לנגב כנופיות מזוינות של ערבים מצפון הארץ - והשקט הופר. בכ"ט בנובמבר, בשנת 1947 ביקרה ברביבים ועדת אונסקו"פ - הוועדה המיוחדת של האו"ם לענייני ארץ ישראל. בזכות הביקור זכתה ההתיישבות היהודית בנגב לתהודה ציבורית חזקה. הסוכנות היהודית הודיעה לקיבוץ שיש לעשות את מיטב המאמצים להוכיח לוועדה "שכדי להפריח את הנגב נחוצה אוכלוסייה" יהודית באזור מהסוג המצוי ברביבים. למזלם של המתישבים, בעקבות השיטפון של אותה שנה, פריחת הסייפנים ולבלוב השדות שבמקום היו מרהיבים. חברי המשלחת התרשמו עמוקות, ראש המשלחת הביע הערכה לחלוצים על הפכם מדבר לגן פורח. הביקור זכה

להבלטה בעיתונות ויש הטוענים כי לביקור זה הייתה השפעה מכרעת על החלטת ועדת אונסקו"פ לכלול את הנגב בתחום המדינה היהודית.

במלחמת העצמאות היה הקיבוץ נתון תחת מצור מצרי, וסבל מהפצצות חיל האוויר שלו וב- 11 ביוני, 1948 ערב הפוגה הראשונה, יצאו כוחות ובהם אנשי רביבים, לעצור את הצבא המצרי שעלה מניצנה (עוג'ה) לבאר שבע ולירושלים. פעולה צבאית זו גרמה לעצירת ההתקדמות המצרית וחייבה את המצרים להתבצר בביר עסלוג'. "**ברביבים יש לנו בית קברות לפני שיש לנו בית**" הספיד אריה יחיאלי את חברו יהודה הרץ שנפל. המערה המפורסמת הפכה באותם ימים להיות המקלט המרכזי של היישוב ושימשה גם בית חולים תת קרקעי. באוקטובר 1948 פתחו כוחות ישראל במבצע "יואב" לשחרור הנגב הצפוני וחיבורו למדינת ישראל. באר שבע נכבשה, הנגב הצפוני והמערבי השתחררו מהמצור, אך לא כן רביבים. זו הייתה נצורה עד למבצע "חורב" ב-26 בדצמבר, אז יצאו רביבים מבדידות, ניתוק ומצור של שנה. מדרום לטירה, למרגלות הגבעה חונים שני מטוסים: מטוס דקוטה ששימש להעברת אנשים ואספקה ממרכז הארץ, ומטוס קל מדגם אוסטר (פרימוס) שהוחבא במקום על-ידי ארגון "הגנה". המטוסים נחתו במנחת מאולתר שהוכשר בסמוך.

ראש ממשלת ישראל לשעבר, גולדה מאיר, גרה בקיבוץ בעת כהונתה (עמדה לרשותה דירה ששימשה לביקורים אצל בתה, שרה רחבי, שהייתה אז חברת הקיבוץ), ועל שמה נקרא מרכז התרבות במקום, וכן "פארק גולדה"- מרכז תיירותי הסמוך לקיבוץ. בין מקימי הקיבוץ נמנים הסופרים יונת ואלכסנדר סנד אשר ביססו אחדים מספריהם על חייהם בקיבוץ ועל ראשיתו, ביניהם הספר "אדמה ללא צל"; כן התגוררו בו יואל דה מלאך חוקר חקלאות ובוטנאי ישראלי, חתן פרס ישראל שהצטרף לקיבוץ באוקטובר 1944 וכן סופר הילדים עמוס בר שהצטרף לקיבוץ בשנת 1951, וחוויותיו בקיבוץ שזורות בספריו.

אנדרטת ביר-עסלוג'

המקום בו ניצבת האנדרטה נקרא ביר-עסלוג'. בעבר הייתה כאן תחנת רכבת טורקית לצד המסילה שהובילה בין ארץ ישראל למצרים. במהלך מלחמת העצמאות התחוללו כאן קרבות קשים כנגד כוחות מצריים שניסו לכבוש את קיבוץ רביבים הסמוך. רק במבצע "חורב" (דצמבר 1948) טוהר המקום סופית מהכוחות המצריים והאנדרטה הוקמה לזכר הלוחמים הרבים שנפלו כאן.

תודות :

לעמיר שלום על העריכה.

ליאנה מרקשייד הטייסת בממ"ג .

יאיר פראן הטייס ב P92

עד הפעם הבאה- נתראה!!!
אבי הרטמן

קישור לסרטון: [לחץ כאן](#)
להורדת המסלול בפורמט Google Earth: [לחץ כאן](#)
להורדת המסלול בפורמט עמוד ענן: [לחץ כאן](#)
למזג אויר במנחת: [לחץ כאן](#)
למפת Google Maps: [לחץ כאן](#)